

Conferència a Barcelona, 5 de març 2024

Tribuna Joan Carrera

Prof. Dr. Dr h.c. Margit Eckholt, Institut de teologia catòlica, Universitat d' Osnabrück

Sinodalitat i el debat sobre el protagonisme de les dones a l'Església catòlica

Estructura:

1 Introducció: Sobre els processos sinodals a nivell mundial

2. El debat sobre el protagonisme de les dones a l'Església al Camí Sinodal de l'Església a Alemanya i en el context de l'Església mundial

2.1 El Camí sinodal a Alemanya

2.2 El Camí sinodal en el context dels debats sobre l'ordenació de les dones

2.3 L'Església universal i el protagonisme de les dones: diaconat femení?

3. La perspectiva dels crítics del Camí Sinodal

3.1 L'"alternativa": una "teologia de la dona" i un ministeri "sui generis" per a les dones

3.2 Il·lustració necessària: enfrontar-se al passat i al present del clericalisme i la misogínia

Bibliografia:

MARGIT ECKHOLT, Sinodalitat i sororitat. Reflexions a partir del Camí Sinodal de l'Església alemanya, in: Església Viva 289 (2022) 25-44

MARGIT ECKHOLT, ¿Ministeris per a dones a l'Església? Debats en el camí sinodal de l'Església alemanya, in: Teologia i Vida 61/4 (2020) 511-535

MARGIT ECKHOLT/ULRIKE LINK-WIECZOREK/DOROTHEA SATTLER/ANDREA STRÜBIND (eds.), Dones a les oficines de l'església. Moviments de reforma en l'ecumenisme, Friburg/Göttingen 2018

MARGIT ECKHOLT/JOHANNA RAHNER (eds.), Representació de Crist. Sobre el debat actual sobre l'admissió de les dones al ministeri sacerdotal, Friburg i.Br. 2021

MARGIT ECKHOLT, "Absorbint la riquesa de les tensions contrastades". El camí sinodal com a procés espiritual, a: ok ordre correspondència. Revista de Vida Religiosa 64 (2023) 398-410

MARGIT ECKHOLT, Entre la desil·lusió i l'esperança. La Via Sinodal de l'Església Catòlica Romana a Alemanya, a: ET Studies 14 (2023) 317-327

ELISABETH GÖSSMANN, "Eva" a la Bíblia hebrea i en la interpretació a través dels segles, a: DIES., Eva – Obra mestra de Déu, Munic ²²⁰⁰⁰, 11-44

REGINA HEYDER/GISELA MUSCHIOL (eds.), Les dones catòliques i el Concili Vaticà II. Peticions, informes, fotografies, Münster 2018

UTE LEIMGRUBER, Les dones com a víctimes d'abusos a l'Església catòlica?, a: DORIS REISINGER (ed.), Teologies perilloses. Quan els enfocaments teològics legitimen l'abús de poder, Ratisbona 2021, 119-136

KATE MANNE, Down Girl. La lògica de la misogínia, Berlín 2019

PHILIPPA RATH (ed.), "Perquè Déu ho vol així". Les dones parlen de la seva vocació com a diaques i sacerdots, Friburg/Basilea/Viena 2021

DOROTHEA REININGER, Diaconat de dones en una sola església. Discussions, decisions i experiències pastoral-pràctiques en l'ecumenisme cristià i la seva contribució a la discussió catòlica romana, Ostfildern 1999

Papa Francesc, cap església sense dones. Amb una introducció i edició de Gudrun Sailer, Stuttgart 2016

HELEN SCHÜNGEL-STRAUMANN, La dona del principi. Eva i les conseqüències, Friburg/ Basilea/Viena 1989.

XVI Assemblea General de la Primera Sessió del Sínode dels Bisbes (4-29 d'octubre de 2023), Cap a una Església sinodal en missió:

Capítol 9 La dona en la vida i la missió de l'Església

b) En Crist, dones i homes estan revestits de la mateixa dignitat baptismal i reben per igual la diversitat dels dons de l'Esperit (cf. Ga 3,28). Homes i dones estan cridats a una comunió caracteritzada per una corresponsabilitat no competitiva que s'ha de realitzar en tots els nivells de la vida de l'Església. Com ens ha dit el Papa Francesc, junts som "un poble cridat i convocat per la força de les Benaurances".

f) Moltes dones van expressar la seva profunda gratitud pel treball de sacerdots i bisbes, però també van parlar d'una Església que està ferida. El clericalisme, el masclisme i l'ús inapropiat de l'autoritat continuen caracteritzant el rostre de l'Església i perjudicant la comunitat. Cal una profunda conversió espiritual com a base per a qualsevol canvi estructural. Els abusos sexuals, polítics i econòmics continuen reclamant justícia, sanació i reconciliació. Ens preguntem com pot convertir-se l'Església en un espai capaç de protegir tothom.

g) Quan es violen la dignitat i la justícia en les relacions entre homes i dones a l'Església, es debilita la credibilitat de l'anunci que fem al món. El procés sinodal mostra que cal una renovació de les relacions i canvis estructurals. Així podrem acollir millor la participació i la contribució de tots -laics, consagrats, diaques, sacerdots i bisbes- com a deixebles corresponsables de la missió.

h) L'Assemblea ens demana evitar l'error de parlar de la dona com una qüestió o un problema. Per contra, volem promoure una Església en la qual homes i dones dialoguin entre si per comprendre millor la profunditat del pla de Déu, en la qual actuïn junts com a protagonistes, sense subordinació, exclusió o competència.

Sinodalitat i el debat sobre el protagonisme de les dones a l'Església catòlica

1. introducció: Sobre els processos sinodals a nivell mundial

Amb el Papa Francesc, l'Església Catòlica s'ha compromès en camins sinodals: camins de reforma que pretenen conduir a una nova cooperació entre clergat i laics, que prenguin seriosament els "signes dels temps" del respectiu context mundial i estiguin al servei de l'Evangelí i d'una renovació radical de l'Església basada en la crida a la conversió de Jesús de Natzaret. El Papa Francesc va convocar el Sínode Mundial fa 3 anys, la primera part del Sínode Mundial va tenir lloc l'octubre del 2023, i actualment totes les esglésies locals estan cridades a debatre l'informe de síntesi, que es va publicar després de l'assemblea de Roma, conjuntament a les seves diòcesis, associacions i organitzacions de laics/es, homes i dones, i a formular desitjos concrets per debatre al Sínode, que ara tornarà a reunir-se l'octubre del 2024, i enviar-los a la Secretaria del Sínode.

La sinodalitat ha estat inscrita en l'estructura institucional de la comunitat de creients des del principi; l'Església primitiva va prendre forma en sínodes i va negociar conjuntament qüestions centrals de la fe. Fins ben entrada l'era moderna, els sínodes van tenir una rellevància central davant els reptes que s'acostaven per a la comunicació de la fe o l'estructura de l'església. Només a l'Edat Moderna i amb el desenvolupament de la primàcia jurisdiccional del Papa, el principi de la sinodalitat va passar a un segon pla a l'Església d'Occident, i no va ser fins al Concili Vaticà II quan van començar a produir-se esforços de reforma vinculats a la dinàmica sinodal i a la recerca d'un consens de fe recolzat per tot el poble de Déu. Aquí és on entra l'impuls del Papa Francesc, que com a Papa de la "perifèria", com ell mateix es qualifica, combina això amb el principi de "pastoralitat" i obre amb el seu pontificat una nova fase de recepció del Concili, que parteix de la dinàmica de la Constitució Pastoral "Gaudium et Spes", prenent així de debò els "signes dels temps", les preocupacions i necessitats, alegries i esperances de la gent, que sempre estan inserides en històries i contextos concrets.

Un dels "signes dels temps" centrals en l'època del Concili era la "qüestió de la dona", com se l'anomenava llavors. 60 anys després, ha quedat clar en els processos preparatoris continentals i així es reflecteix també en l'informe de síntesi, que l'anomenada "qüestió de la dona" no pot limitar-se als contextos de la societat, l'economia, la política o la cultura; és un "signe dels temps" que avui potser afecta encara més l'interior de l'Església: la crida a una Església fraterna i sororal, a una major participació dels/les laics/es, la condemna del

clericalisme i el masclisme i el compromís amb la justícia (de gènere) són temes centrals a totes les esglésies locals.¹

L'octubre del 2023, 56 dones de diversos contextos mundials formaven part (en total, uns 400) dels membres del Sínode Mundial: religioses, catequistes, teòlogues, líders de l'Església, dones amb funcions de lideratge a les seves diòcesis o associacions.² Com han dit molts membres del Sínode, això ha canviat l'atmosfera, l'estil, ha posat alguna cosa en marxa. Crec que és responsabilitat de tots nosaltres seguir la pista d'aquest "moviment" i afrontar els reptes que planteja el "protagonisme" de les dones a l'Església. L'anomenada "qüestió de la dona" de llavors ja no és avui una "qüestió de la dona", sinó un desafiament a tot el poble de Déu per arribar al fons de qualsevol discriminació i violació d'aquesta dignitat d'acord amb el principi de la dignitat humana. En les meves reflexions, m'agradaria abordar aquests reptes des de la perspectiva de la meua participació en el Camí Sinodal de l'Església a Alemanya i com a membre del Comitè Sinodal, i concretament exposar el treball al Fòrum 3 sobre "La dona en els ministeris i càrrecs de l'Església".

Voldria deixar clar des del principi que afrontar realment el "protagonisme" de la dona a l'Església significa: "valentia per a l'eclesiogènesi", valentia per al canvi, també de caràcter institucional. Evangelització i canvi estructural van junts per a una església en vies sinodals. Esdevenir una església sinodal significa reconèixer i prendre de veritat les diferents i sovint dispars dinàmiques d'una església global. El que és important per al context de la meua església local a Alemanya no té per què ser-ho per a Catalunya, Espanya o Perú. El Papa Francesc està portant l'Església Catòlica cap a una renovada consciència de la seva pluralitat, que ha caracteritzat la seva història. Segons el Papa, és important que l'Església "surti de si mateixa", que es deixi canviar per altres, que no sigui Església en un sentit autoreferencial,

---

¹ Veure Informe de síntesi, 9.b): Capítol 9 Les dones en la vida i la missió de l'Església b): "En Crist, dones i homes estan revestits de la mateixa dignitat baptismal i reben per igual la diversitat dels dons de l'Esperit (cf. Ga 3,28). Homes i dones estan cridats a una comunió caracteritzada per una corresponsabilitat no competitiva que s'ha de realitzar en tots els nivells de la vida de l'Església. Com ens ha dit el Papa Francesc, "junts som un poble cridat i convocat per la força de les Benarances". g) "Quan es violen la dignitat i la justícia en les relacions entre homes i dones a l'Església, es debilita la credibilitat de l'anunci que fem al món. El procés sinodal mostra que cal una renovació de les relacions i canvis estructurals. Així podrem acollir millor la participació i la contribució de tots -laics, consagrats, diaques, sacerdots i bisbes- com a deixebles corresponsables de la missió". h) "L'Assemblea ens demana evitar l'error de parlar de la dona com una qüestió o un problema. Per contra, volem promoure una Església en la qual homes i dones dialoguin entre si per comprendre millor la profunditat del pla de Déu, en la qual actuïn junts com a protagonistes, sense subordinació, exclusió o competència".

² La segona part del Sínode tindrà lloc a Roma l'octubre del 2024. Es pot consultar un breu informe sobre la primera part: XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes. Primera sessió (4-29 d'octubre de 2023). Informe de síntesi. En camí cap a una Església sinodal en missió, a: <https://www.synod.va/content/dam/synod/assembly/synthesis/german/2023.10.28-DEU-Synthesis-Report.pdf> (26 de novembre de 2023). Dels 378 membres del Sínode, 56 són dones, algunes amb dret a vot. ++ Comprovar número

sinó que es faci Església d'una manera nova, "missionera", per deixar actuar Déu i seguir Jesucrist en la confiança que Ell sempre va "per davant" i ja és allà on l'Església va prenent forma. I moltes dones confien, en el més profund de la seva convicció de fe, en què l'Esperit de Déu actua també en les seves històries. "Sortir d'un mateix -diu el Papa- significa també sortir del jardí de les pròpies conviccions, que es tornen insuperables quan es converteixen en obstacle i tanquen l'horitzó que és Déu."³ Però això és precisament el que significa "romandre fidels", la fe necessita desenvolupament i canvi vius, escoltar els "signes dels temps" i -segons el tema de la conferència: escoltar els desafiaments associats al "protagonisme" de les dones a l'Església.

L'eclésiogènesi i, per tant, el camí cap a una nova forma institucional d'església al segle XXI és possible si es preparen i obren espais en els quals pugui actuar l'Esperit de Déu. Sense la seva "empenta", "sense la seva gràcia no podem progressar. L'Esperit Sant ens permet entrar en el misteri de Déu i ens salva del perill d'una església gnòstica, una església autoreferencial, i ens condueix a la missió"⁴. Per això són tan importants els processos sinodals arreu del món, i també el Camí Sinodal de l'Església a Alemanya.

2. El debat sobre el protagonisme de les dones a l'Església al Camí Sinodal de l'Església a Alemanya i en el context de l'Església mundial

2.1 El Camí Sinodal a Alemanya

Amb el Camí Sinodal es va iniciar un procés de reforma fonamental i necessari, que es va inaugurar l'1 d'Advent de 2020. Des de finals de gener de 2021 fins a mitjans de març de 2023, es van celebrar un total de 5 assemblees sinodals (cadascuna amb uns 230 membres, tots els bisbes locals i bisbes auxiliars alemanys, membres del Comitè Central dels Catòlics Alemanys i representants d'altres institucions catòliques (com l'Associació de Facultats Teològiques Catòliques, de la qual vaig ocupar una de les 3 seus). El treball pròpiament dit va tenir lloc en 4 fòrums temàtics. Aquest Camí Sinodal no és un projecte nou per a l'Església local alemanya; fa més de 10 anys, quan els greus casos d'abús sexual a l'Església van ser donats a conèixer pel jesuïta Klaus Mertes, es va iniciar un procés de diàleg a nivell de la Conferència Episcopal i amb la participació dels organismes laics. Però l'agreujament de la crisi va fer necessari el nou projecte sinodal: El nombre de sortides de l'Església assoleix cada

---

³ Francesc (Jorge Mario Bergoglio SJ), El que hauria dit al consistori, en: ThQ 193 (2013) 177-184, 179.

⁴ Francisco (Jorge Mario Bergoglio SJ), el que hauria dit al consistori, 178.

any un nou i trist "pic", el nombre d'ordenacions sacerdotals continua disminuint, les fusions de parròquies troben resistència davant la vida parroquial local establerta des de fa molts anys, sobretot quan no es consulta els/les laics/es compromesos/des a l'Església, i les veus que reclamen una major participació de la dona a l'Església són cada vegada més fortes.

L'estudi MHG publicat el setembre del 2018 (les sigles corresponen a la ubicació dels investigadors implicats: Mannheim, Heidelberg i Giessen) sobre l'exposició dels abusos sexuals clericals a infants i joves havia destacat en la seva anàlisi dels abusos el clericalisme, el poder, la moral sexual eclesiàstica i la falta de dones en llocs de decisió i lideratge a l'església. Van ser precisament aquestes qüestions les que es van abordar en els quatre fòrums del Camí Sinodal sobre qüestions de poder i participació (Fòrum 1), sobre qüestions d'estils de vida sacerdotal (Foro 2), sobre les dones en els ministeris i càrrecs de l'Església (Foro 3) i sobre qüestions de moral sexual - viure en relacions satisfactòries (Fòrum 4).⁵

El compromís amb la igualtat de gènere i la ruptura de les "estructures de poder masculines" van constituir la directriu de l'acord objectiu del Fòrum 3 "Les dones en els ministeris i càrrecs de l'Església". El treball del fòrum es va centrar a examinar els càrrecs que ja ocupen dones qualificades teològicament i pastoralment a nivell parroquial o diocesà, a destacar la major presència de dones en llocs de lideratge a les diòcesis i a nivell de la Conferència Episcopal, i també sobre les seves tasques com a ministres pastorals al servei de l'anunci de l'Evangeli o en l'administració de sagraments com el baptisme i l'assistència matrimonial, així com sobre la seva major implicació en la direcció de les parròquies, activitat per a la qual diverses dones han estat qualificades en base al can. 517 § 2 CIC en diferents diòcesis alemanyes -com la diòcesi d'Osnabrück, per exemple- en els últims anys. D'altra banda, també s'ha debatut l'accés de les dones a ministeris que no hi estan oberts, com el diaconat i altres ministeris sacramentals: El debat sobre el can. 1024 CIC (només el "varó batejat rep vàlidament les ordres sagrades") i documents eclesiàstics d'alta autoritat magisterial com l'"Ordinatio sacerdotalis" (1994) en aquest sentit no és més un "tabue", i ha estat "desterrat". Encara que siguem conscients de les controvèrsies i les qüestions crítiques. Estem convençuts que debatre i explorar la qüestió de l'ordenació sacramental de les dones d'una manera teològica ben fonamentada és una contribució a l'Església Catòlica a llarg termini, fins i tot des d'una perspectiva eclesial global, que no s'hauria de subestimar. El treball del fòrum ha donat com a resultat un text bàsic més extens que aborda el protagonisme de les dones a l'Església en els primers capítols des d'una perspectiva bíblica i historicoteològica: Dones al servei de la predicació, la diaconia, la missió a l'Església primitiva com Junia, Lídia o Febe, dones al ministeri com les diaconesses a les Esglésies catedrals de

---

⁵ Per a les següents consideracions, vegeu també: Margit Eckholt, Sinodalitat i sororitat. Reflexions a partir del Camí Sinodal de l'Església alemanya, a: Església Viva 289 (2022) 25-44 .

l'antiguitat -fins a l'Alta Edat Mitjana-, dones en llocs de responsabilitat com abadeses d'importants monestirs, místiques com Hildegard von Bingen, Gertrud von Helfta o Teresa d'Ávila. Segueixen en els altres capítols consideracions teològiques, sacramentals i eclesiològiques sobre dones i ministeris sacramentals. Les reflexions del text bàsic s'insereixen en una visió pastoral i sociocultural amb enfocament en qüestions de justícia de gènere a nivell global. A més del text bàsic, l'Assemblea Sinodal va adoptar un text d'acció sobre la prèdica, l'anunci de l'Evangeli per les dones i un text d'acció sobre la qüestió de les dones en els ministeris i càrrecs de l'Església en una perspectiva global. Són 3 textos, que van rebre la majoria de 2/3 dels bisbes. Tot i que el Camí Sinodal es va concloure amb la V Assemblea Sinodal dels dies 9-11 de març de 2023, la reforma seguirà tractant-se en la Comissió Sinodal, que es va constituir els dies 10-11 de novembre de 2023.

2.2 El Camí Sinodal en el context de l' Església mundial

La qüestió de les dones, juntament amb l'accés als ministeris sacramentals, no és només un assumpte de l'Església local a Alemanya. S'esdevenen veus a la major part del món, inclosa Europa; a Irlanda, la qüestió va ser central en el sínode d'aquest país; i l'Església a Austràlia ha rebut una plèthora de vots en el seu sínode a favor que les dones tinguin accés als ministeris sacramentals. Certament hi ha regions, com a diversos països d'Europa de l'Est, on aquesta qüestió s'aborda amb reserva. Però: amb els processos sinodals a tot el món, sembla haver-hi moviment a l'Església Catòlica Romana pel que fa a la qüestió de l'ordenació de dones, l'accés de les dones als ministeris (sacramentals).

En el moviment femení catòlic, la qüestió ja es va plantejar en les primeres dècades del segle XX; el que més tard seria cardenal Michael Faulhaber de Munic es va ocupar del diaconat femení en un treball científic i va acompanyar un grup de "diaconesses"; la filòsofa i monja carmelita Edith Stein, que va ser assassinada a Auschwitz, va exposar aquest tema en conferències per a l'Associació de Dones Catòliques Alemanyes .⁶ En el context del Concili Vaticà II, que també va aplanar el camí per als actuals processos de reforma, va ser una preocupació del moviment femení catòlic que s'incloués a l'agenda el diaconat per a les dones, i Gertrud Heinzelmann, Josefa Theresia Münch, Iris Müller i Ida Raming van parlar en les seves cartes a participants i comissions del Concili de la necessitat d'abordar la qüestió

---

⁶ Cf. DOROTHEA REININGER, Diaconat de dones en una sola església. Discussions, decisions i experiències pastoral-pràctiques en l'ecumenisme cristià i la seva contribució a la discussió catòlica romana, Ostfildern 1999.

de l'accés de les dones al ministeri sacerdotal.⁷ El 1973, la teòloga Ida Raming va publicar la seva tesi doctoral sobre "L'exclusió de les dones del sacerdoci: ¿tradició divina o discriminació?"⁸ i la qüestió de la possibilitat d'ordenar dones s'ha plantejat i explorat teològicament, sobretot en la teologia feminista de recent aparició en aquests anys als Estats Units i als cercles de religioses estatunidenques. En concloure el Sínode de Würzburg (1971-75) a Alemanya, es va enviar a Roma un vot sobre l'establiment del diaconat per a dones, però fins ara ha quedat sense resposta.

Les primeres reaccions del Magisteri a aquests esforços es van presentar en la declaració de la Congregació per a la Doctrina de la Fe sobre la impossibilitat de l'admissió de les dones al sacerdoci *Inter insigniores* (15 d'octubre de 1976). A la vista dels debats al voltant de l'obertura del ministeri diaconal i sacerdotal a les dones a les Esglésies anglicana i catòlica antiga, l'exclusió de les dones del ministeri es justifica amb una argumentació bíblica i sistemàtica, referida sobretot a la crida de Jesucrist al ministeri dels apòstols. Només l'home batejat "pot rebre vàlidament les sagrades ordres", segons el can. 1024 del Dret Canònic, al qual també es refereix la Carta Apostòlica del Papa Joan Pau II sobre l'ordenació sacerdotal reservada només als barons *Ordinatio Sacerdotalis* (22 de maig de 1994). Es tracta d'un document que continua sent vinculant avui dia: "Perquè es dissipin tots dubtes sobre aquesta important qüestió que concerneix la constitució divina de l'Església mateixa, declaro, en virtut del meu ofici d'enfortir els germans (Lc 22, 32), que l'Església no té autoritat per ordenar dones al sacerdoci i que tots els fidels de l'Església han d'acatar definitivament aquesta decisió." (OS 4)⁹ Joan Pau II es refereix aquí a l'autoritat de l'Església; "com a norma fixa" l'Església ha "reconegut el procediment del seu Senyor en l'elecció dels dotze homes que havia posat com a pedres fonamentals de la seva Església (cf. Ap 21, 14)" (OS 4). Ap 21,14)" (OS 2), i aquests "no només van assumir una funció" que "podria haver exercit llavors qualsevol membre de l'Església, sinó que van estar vinculats de manera especial i profunda a la missió de la pròpia paraula encarnada" (OS 2). A mitjans dels anys noranta, això va posar fi al debat teològic sobre la qüestió de l'admissió de les dones al ministeri sacramental; durant els pontificats de Joan Pau II i Benet XVI, teòlegs i teòlogues van ser sancionats si feien declaracions públiques sobre aquest tema.

---

⁷ Véase REGINA HEYDER/GISELA MUSCHIOL (eds.), *Els catòlics i el Concili Vaticà II. Peticions, informes, fotografies*, Münster 2018.

⁸ Vegeu la nova edició: *Sacerdocí de la dona. Regal de Déu per a una Església renovada*, Münster 2002.

⁹ Cf. sobre el debat: PETER HÜNERMANN, *Preocupacions greus. Anàlisi de l'exhortació apostòlica "Ordinatio sacerdotalis"*, en: WALTER GROß (ed.), *Ordenació de les dones. Estat de la discussió a l'Església Catòlica*, Munic 1996, 120-127.

Però: "De veritat no confiem que Déu cridi les dones?"¹⁰, és una de les veus de dones que han parlat de la seva vocació a ser diaconesses i sacerdots en la publicació "Weil Gott es so will" (Perquè Déu així ho vol) editada per la monja benedictina Philippa Rath i que també és una expressió del moviment que ha sorgit en els últims anys a l'Església local a Alemanya pel que fa a l'espai de les dones al ministeri sacramental, en relació amb la superació de la crisi massiva causada pel descobriment de tants abusos d'infants, joves i dones per part del clergat. Un moment especial en aquest context va estar associat al Congrés Ecumènic sobre dones en els ministeris de l'Església, que va tenir lloc a la Universitat d'Osnabrück el desembre del 2017 i que va donar lloc a un debat teològic nou i de més abast sobre dones en els ministeris sacramentals.¹¹ Aquest debat sobre l'accés de dones al ministeri sacramental també ha estat reprès en el context dels processos sinodals internacionals; en el sínode de l'Amazònia, celebrat l'octubre del 2019, el diaconat de les dones va ser un dels temes centrals sorgits dels contextos pastorals de la regió amazònica i es va debatre al Sínode.

2.3 L' Església mundial i el protagonisme de la dona: diaconat femení?

El diaconat de les dones va ser un tema del Sínode Mundial d'octubre de 2023, i en el document final, l'informe de síntesi titulat "Una Església sinodal en missió", s'hi fa referència en diversos llocs: sobretot en el context de la renovació fonamental de l'Església en el sentit d'una Església diaconal al costat dels necessitats i de la importància d'un diaconat renovat (també el dels homes) (cf. Part 1, capítol 4.4). Parla molt clarament d'una església fraterna i de la igual dignitat d'homes i dones basada en el baptisme, la qual cosa significa "coresponsabilitat en tots els nivells de la vida de l'Església"¹². D'importància és la "reflexió sobre la teologia del diaconat"¹³, i la "investigació teològica i pastoral sobre l'accés de les dones al diaconat ha de continuar", amb particular referència als resultats de la Comissió sobre el diaconat de les dones establerta pel Papa i als estudis teològics, històrics i exegetics

---

¹⁰ La cita es refereix al títol de l'article de Birgit Nowak en: PHILIPPA RATH (ed.), "Perquè Déu ho vol així". Les dones parlen de la seva vocació com a diaques i sacerdots, Friburgo/Basilea/Viena 2021, 173-174, 173.

¹¹ Cf. Margit Eckholt/Ulrike Link-Wieczorek/Dorothea SATTler/ANDREA STRÜBIND (eds.), Les dones a les oficines de l'Església. Moviments de reforma en l'ecumenisme, Friburgo/Göttingen 2018; vegeu també: MARGIT Eckholt/Johanna RAHNER (eds.), Representació de Crist. Sobre el debat actual sobre l'admissió de la dona al sacerdocí, Friburgo i.Br 2021.

¹² A la Part 2, Capítol 9 sobre "La dona en la vida i missió de l'Església" diu en el punt b): "En Crist, dones i homes estan revestits de la mateixa dignitat baptismal i reben per igual la diversitat dels dons de l'Esperit (cf. Gal 3,28). Homes i dones estan cridats a una comunió caracteritzada per una coresponsabilitat no competitiva que s'ha de realitzar en tots els nivells de la vida eclesial. Com ens ha dit el Papa Francesc, junts som "un poble cridat i convocat per la força de les benaurances".

¹³ Cf. Informe de síntesi, part 2, capítol 9, k. La teologia del diaconat se situa en el context de reflexions teològiques fonamentalment noves sobre el ministeri, contra el clericalisme i el masclisme.

que s'han realitzat fins ara. Els "resultats d'aquesta investigació s'haurien de presentar en la pròxima sessió de l'Assemblea sinodal".¹⁴

Des del punt de vista del Magisteri, la qüestió de l'ordenació de dones està vinculada a la del diaconat. Hi ha regions del món en què el diaconat de les dones -com a l'Amazònia- és una qüestió existencial per a la supervivència de comunitats sovint de difícil accés; el Papa va crear una comissió sobre les qüestions relatives al diaconat de les dones el 2016; després d'una interrupció inicial, una comissió recent creada va reprendre els seus treballs el 2020; els resultats dels treballs, que van concloure el 2023, encara no estan a disposició del públic. En el context de parla alemanya, la qüestió del diaconat per a les dones s'ha introduït en els debats eclesiàstics des de principis del segon mil·lenni, principalment a través de les associacions de dones catòliques i la celebració anual del Dia de les Diaconesses en la festivitat de Santa Catalina de Siena (29 d'abril).

En el context del Camí sinodal a Alemanya, però també a Irlanda o Austràlia, la qüestió més àmplia de l'admissió de les dones a tots els ministeris sacramentals ha passat a primer pla. El Fòrum 3 del Camí Sinodal "Les dones en els ministeris i oficis de l'Església" es basa en els recents treballs acadèmics sobre els ministeris sacramentals per a les dones i ha presentat diferents textos sobre aquesta qüestió. Es nota aquí: si es treballa el tema del diaconat femení, no es pot excloure treballar el tema del de les dones a tots els ministeris sacramentals. Si es pren seriosament la tradició de l'Església, en la qual el diaconat femení va ser reconegut com a ministeri sacramental, no es pot evitar tocar la perspectiva dels ministeris sacramentals en general. Això s'ha de mostrar amb tota claredat. I: un diaconat femení que no és sacramental, va ser una ofensa referent a totes les dones que, en igual manera com a menuts, treballen en la diaconia o caritas, com assistents socials etc., i un ministeri no-sacramental ve a significar un diaconat de segon ordre.¹⁵

3. La perspectiva dels crítics del Camí sinodal

---

¹⁴ Informe de síntesi, part 2, capítol 9, n.

¹⁵ Els textos del Camí Sinodal poden consultar-se en: www.synodalerweg.de. Sobre el Camí Sinodal: MARGIT ECKHOLT, "Absorbint la riquesa de les tensions contrastades". El camí sinodal com a procés espiritual, en: ok correspondència d'ordres. Revista de Vida Religiosa 64 (2023) 398-410; AIXÒ ÉS, Entre la desil·lusió i l'esperança. La Via Sinodal de l'Església Catòlica Romana a Alemanya, en: ET Studies 14 (2023) 317-327.

En la tercera part de les meves reflexions m'agradaria assenyalar les ambivalències d'aquest moviment i la insistència en posicions doctrinals tradicionals i analitzar-ho des d'una perspectiva teològica feminista. En el seu estudi "Down Girl", la filòsofa moral Kate Manne ha presentat la "lògica de la misogínia" de forma clarivident utilitzant diversos estudis de casos.¹⁶ Quan, des d'una perspectiva magisterial, es diu repetidament que -malgrat tota l'orientació reformadora- "la porta està tancada" pel que fa a la inclusió de les dones en els ministeris sacramentals, això representa "clericalisme" i una "lògica de la misogínia" -tot i que criticada pel Papa i nomenada com una cosa a superar. Tal clericalisme ha quedat al descobert en el context de la superació dels abusos sexuals, espirituals i intel·lectuals; tal clericalisme caracteritza les arrels de l'Església com a institució de tal manera que la seva superació continua sent difícil i requereix un procés de conversió més profund, i després no només en el pla de l'argumentació racional.

3.1 L'"alternativa": una "teologia de la dona" i un ministeri "sui generis" per a les dones

Veus de la Cúria, així com representants del Camí Sinodal a Alemanya i d'altres Esglésies locals, van exigir amb vehemència que es posés fi als debats al voltant de la possible ordenació de dones. L'exclusió de les dones de l'ordenació és un "dipòsit de fe" de l'Església, com va escriure el llavors prefecte de la Congregació per a la Doctrina de la Fe, el cardenal Joseph Ratzinger, després de la publicació de l'*Ordinatio Sacerdotalis*.¹⁷ El Papa Francesc tampoc s'allunya de la posició de Joan Pau II; l'admissió de les dones a les "ordres sagrades" no és possible, escriu el Papa a la carta postsinodal "Querida Amazonía" (2020, QA 100), després del Sínode amazònic. Tot i que reconeix la tasca missionera i pastoral de les dones a la regió amazònica, traça una clara línia divisòria entre aquesta i el ministeri sacramental i no esmenta el diaconat de les dones, tot i que va ser un tema ampli en el sínode.¹⁸ Aquesta perspectiva portaria a un "reduccionisme" (QA 100), com si a les dones "només se'ls concedís un estatus a l'Església i una major participació si fossin admeses a les ordres sagrades" (QA 100). Com en altres textos i discursos, veu aquí una reducció de la comprensió de l'Església a una "estructura funcional" (QA 100), "tal visió seria en realitat una limitació de perspectives: ens dirigiria cap a una clericalització de les dones i disminuiria

---

¹⁶ KATE MANNE, *Down Girl*. La lògica de la misogínia, Berlín 2019.

¹⁷ CONGREGACIÓ PER A LA DOCTRINA DE LA FE, *Resposta al dubte sobre la doctrina presentada en l'Exhortació Apostòlica "Ordinatio sacerdotalis"*, en: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19951028_dubium-ordinatio-sac_ge.html (26 de novembre de 2023)

¹⁸ Cf. PAPA FRANCESC, Exhortació apostòlica postsinodal VOLGUDA AMAZÒNIA, 2020, http://w2.vatican.va/content/francesco/de/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20200202_querida-amazonia.html (26 de novembre de 2023; abreujat: QA)

el gran valor del que ja han donat així com conduiria subtilment a un empobriment de la seva indispensable contribució" (QA 100). Per tant, li preocupa el "sorgiment d'altres ministeris i carismes específicament femenins" que "responguin a les necessitats particulars dels pobles amazònics en aquest moment de la història" (QA 102).

A "Querida Amazonía" - però també en altres llocs, fins i tot en la seva crítica al camí sinodal - el Papa expressa explícitament la seva oposició a la possibilitat que les dones representin Crist en el ministeri sacramental i enllaça aquí amb les línies argumentals mariològiques i antropològiques sobre els gèneres/sexes que s'han desenvolupat des de mitjans del segle XX en els plantejaments teològics de Henri de Lubac i Hans Urs von Balthasar.¹⁹ En la tradició neoplatònica, el moment femení com a principi receptor s'oposa polarment al principi masculí -engendrador-, i això es vincula a la metàfora núvia-espòs anomenada a la Carta als Efesis (Ef 5, 21-33) i desenvolupada en els plantejaments teològics patrístics i místics. A "Querida Amazonía", això es reflecteix en la definició específica de la representació de Crist al ministeri sacramental; a les dones se'ls nega l'accés a aquest ministeri perquè, com a dones, no poden representar Jesucrist, que era un home: "Jesucrist es mostra com l'espòs de la comunitat que celebra l'Eucaristia en forma d'home que la presideix com a signe de l'únic sacerdot". (QA 101) I amb un enfocament cristològic-mariològic, a la dona se li atribueix llavors una tasca pròpia i en aquest sentit un "ministeri sui generis" a l'Església. "Les dones aporten la seva contribució a l'Església a la seva manera i transmetent la força i la tendresa de la Mare Maria. D'aquesta manera, no ens aturem en un enfocament funcional, sinó que entrem en l'estructura interna de l'Església. Així comprenem en profunditat perquè es s'ensorra sense les dones, de la mateixa manera que moltes comunitats de l'Amazònia s'haurien ensorrat si no hi hagués hagut allà dones que les mantinguessin, preservessin i cuidessin. Aquí veiem quin és el seu poder específic". (QA 101)²⁰

El contrast no podria ser més gran: Els sinodals al Sínode Amazònic i al Camí Sinodal a Alemanya discuteixen sobre el diaconat de les dones i formulen el vot corresponent al document final, parlen de la necessitat de desenvolupar una nova teologia del ministeri i de reconsiderar la qüestió de la sacramentalitat de l'església amb vistes a una Església creïble i diaconal. El Papa Francesc demana que es desenvolupi una "teologia de la dona"²¹ que

---

¹⁹ Vegeu, per exemple, HANS URS VON BALTHASAR, Reflexions sobre el sacerdoci de les dones, en: IKaZ 25 (1996) 491-498; HENRI DE LUBAC, L'Església. Einsiedeln 1968.

²⁰ El Papa Francesc parla de "ministeris i carismes específicament femenins" (QA 102). Els ministeris es caracteritzen per l'estil propi femení de les dones (QA 103).

²¹ Vegeu els textos recopilats per GUDRUN SAILER sobre l'al·legat del Papa Francesc a favor d'una "teologia de la dona": Papa Francesc, "No hi ha església sense dones". Amb una introducció i editat per Gudrun Sailer, Stuttgart 2016.

reveli el "geni" de la dona, però les dones semblen ser els "altres éssers"²² quan es tracta d'aclarir la « imatge de Déu » i les qüestions antropològiques. Pel que fa a la dona, cal desenvolupar ministeris sui generis -ministeris que corresponen al "geni" de la dona-; la dona no té accés al ministeri sacramental.

3.2 Il·lustració necessària: enfrontar-se al passat i al present del clericalisme i la misogínia

En els camins sinodals mundials, el rebuig del clericalisme és un dels temes constants i, tanmateix, quan es tracta de la qüestió de la dona a l'Església, s'utilitza una vara de mesurar diferent. Es fa èmfasi en la "dignitat" de la dona, però les dones no poden aportar els seus punts de vista sobre en què consisteix aquesta "dignitat"; el sistema patriarcal i clerical no es trenca. Això es correspon amb les anàlisis de la filòsofa moral Kate Manne, que parla aquí de la misogínia i la descriu com un "sistema de forces hostils que, en conjunt, *té sentit des del punt de vista* de la ideologia patriarcal en la mesura que imposa i controla eficaçment l'ordre patriarcal", és un "fenomen sociopolític amb manifestacions psicològiques, estructurals i institucionals"²³. En la història del cristianisme i fins i tot en els textos eclesiàstics d'avui, aquesta misogínia està vinculada a un "efecte poderós i ocult de certs codis i pràctiques, tradicions i gramàtiques socials, ideologies i imatges"²⁴, amb imatges específiques del femení i el masculí que han crescut en la història de la interpretació dels textos bíblics i que encara avui es relacionen amb una certa interpretació de la tipologia Eva-Maria. En el discurs magisterial, especialment des del pontificat de Joan Pau II, l'exclusió de les dones del ministeri sacerdotal s'ha justificat per la missió de la dona a l'Església, que s'ha de derivar de Maria.

Maria representa el "tipus" de dona alliberada i redimida en la seva rogalia al misteri de la salvació a Jesucrist. Eva -en una interpretació misògina dels relats de la creació- estava associada al pecat. Les tradicions sapiencials, en particular, transmeten una imatge negativa de la dona i proporcionen el context per a textos del Nou Testament com 1 Tim 2: 11-15 i 1 Cor 11: 7-9, en els quals es formula explícitament la subordinació i la dignitat inferior de la dona. En el propi relat de la creació no existeix tal subordinació de la dona²⁵, en tots dos relats de la creació (Gn 1-3), al femení -la dona- se li concedeix la mateixa dignitat que al

---

²² La redacció fa referència a: THERESIA HEIMERL, *Andere Wesen. Dones a l'església*, Viena/Graz/Klagenfurt 2015.

²³ MANNE, *Down Girl*, 69.

²⁴ UTE LEIMGRUBER, *Les dones com a víctimes d'abusos a l'Església catòlica?*, a: DORIS REISINGER (ed.), *Teologies perilloses. Quan els plantejaments teològics legitimen l'abús de poder*, Ratisbona 2021, 119-136, 120.

²⁵ Vegeu aquí els estudis de HELEN SCHÜNGEL-STRAUMANN, *La dona al principi. Eva i les conseqüències*, Friburgo/Basilea/Viena 1989.

masculí -l'home-. Gn 1:27 proporciona aquí una orientació central; a tots els éssers humans -homes o dones- se'ls concedeix la mateixa imatge de Déu. Aquest text passa a un segon pla en les tradicions misògines, i la imatge d'Eva s'associa amb la "pecadora" i la "temptadora".²⁶ El que aquí s'ignora és que el pecat es va produir amb la transgressió d'Adán -l'"ésser humà"- i que en Crist l'ésser humà és sanat en el sentit de l'"anthropos" (Romans 5:12); la transgressió s'atribueix ara a Eva. En remetre's a Maria, s'atorga a la dona la mateixa dignitat que a l'home en l'ordre de la redempció, la qual cosa condueix al desenvolupament d'una tipologia Eva-María en la qual una imatge del femení -Eva- es juxtaposa a una altra -María-, amb el que el simbolisme associat a aquestes imatges en la història de la tradició cristiana "s'acolorix" cada vegada més en els temps moderns: d'una banda, la seductora, la dona eròticament provocativa, el perill per a l'home; de l'altra, la dona humil, casta, modesta i obedient, la mare o la verge, dues formes de vida que es van seguir utilitzant fins ben entrat el segle XX en els textos magisterials. Aquestes dues formes de vida es presentaven a les dones com a models de conducta en els textos magisterials fins ben entrat el segle XX.

Fins al dia d'avui, aquestes "imatges" del femení caracteritzen les capes profundes de la cultura cristiana, i és important llegir-les amb el rerefons d'una hermenèutica teològica feminista. Encara avui poden córrer el risc d'alimentar abusos sexuals, espirituals i intel·lectuals. Això passa en la vida quotidiana i sovint implica "declaracions (...) irreflexives i postures (...) inqüestionades"²⁷ en les quals el menyspreu tradicional per les dones i la jerarquia de gènere continuen tenint efecte. En els seus estudis sobre l'abús de dones adultes, la teòloga pastoral Ute Leimgruber deixa clar que sovint es "nivella o legitima" perquè "les històries de les reivindicacions patriarcal sobre les dones i els seus cossos encara no s'han convertit en història" i perquè no s'ha reflexionat críticament sobre la "llarga història de sexisme i antifeminisme, de dret masculí sobre els cossos femenins, de dominació patriarcal i aquiescència femenina"²⁸. I "en el catolicisme", segons Ute Leimgruber, aquests *patrons ocults* "operen en una doble estructura de legitimitat que es reflecteix tant en la matriu clerical com en la patriarcal-masculina. És important fer-los visibles i deconstruir les categories en què operen"²⁹.

Part de les reformes en una Església catòlica romana en vies sinodals és aprendre a llegir críticament i trencar les imatges i tipologies del femení (i masculí). El perill de seguir

---

²⁶ ELISABETH GÖSSMANN, "Eva" a la Bíblia hebrea i a la Interpretació a través dels segles, a: THIS, Eva - God's Masterpiece, Munich 2000, 11-44, 22.

²⁷ LEIMGRUBER, Les dones com a víctimes d'abusos, 129.

²⁸ LEIMGRUBER, Les dones com a víctimes d'abusos, 121.

²⁹ LEIMGRUBER, Les dones com a víctimes d'abusos, 120.

aquestes "imatges secretes del cos" continua existint avui dia. El discurs teològic magisterial pel que fa a la qüestió de les dones en els ministeris sacramentals, malgrat tota l'estima que es té per les dones, es formula sobre el rerefons d'una antropologia teològica en la qual aquestes tipologies i imatges continuen tenint efecte i en la qual -si no es reflexiona críticament sobre elles- encara avui poden córrer el risc d'alimentar la discriminació i l'abús.

L'important aquí -i només puc esmentar-ho breument al final- és el diàleg ecumènic, que també inclou aquestes qüestions antropològiques de gènere. Negar a les dones la vocació a un càrrec de lideratge eclesiàstic, a ser diaconessa, pastora o ministra, perjudica moltes dones que han estat una benedicció en aquests càrrecs a les esglésies de la Reforma, com es va expressar al Congrés d'Osnabrück sobre les dones en ministeris eclesiàstics. Les germanes protestants al ministeri -com pastores o bisbes- poden ajudar els ministres catòlics a desenvolupar una consciència d'una "cultura del reconeixement" entre els gèneres en tota la seva diversitat, per a una cooperació igualitària en una església fraterna i sororal, i això inclou un examen teològicament sòlid de les constants antropològiques bàsiques i la seva reflexió crítica, especialment quan les imatges del femení i el masculí continuen perpetuant les jerarquies de gènere tradicionals.

Només podem parlar de protagonisme de les dones a l'Església si som conscients de les ambivalències del discurs eclesial sobre el significat de la dona a l'Església, si les desvetllem i desenvolupem perspectives de protagonisme de la dona junts, homes i dones, clergat i laïcat, en els camins sinodals, que atreguin especialment els joves i serveixin així a una Església creïble del futur.

Eckholt, Margit, Prof. Dr. theol. Dr. h.c., 1960, va estudiar teologia catòlica, estudis romànics i filosofia a la Universitat de Tübinga, professora de dogmàtica en teologia fonamental a la Universitat d'Osnabrück, membre del Comitè Sinodal, membre de la Comissió Ecumènica del DBK, directora d'ICALA - Stipendienwerk Lateinamerika-Deutschland e.V. Entre les nombroses publicacions, cal esmentar dues monografies sobre la dona i l'Església: Sense dones no hi pot haver Església. L'alba del consell i els signes dels temps, Ostfildern 2012; Dones a l'Església. Entre el desempoderament i l'apoderament, Würzburg 2020.